

Krzysztof Firlej

Akademia Ekonomiczna w Krakowie

ROLA KREOWANIA PRZEDSIĘBIORCZOŚCI PRZEZ SAMORZĄDY LOKALNE W AGROBIZNESIE

THE RULE OF ENTERPRISES CREATING BY LOCAL AUTONOMIES IN AGRICULTURE

Słowa kluczowe: przedsiębiorczość, agrobiznes, samorząd lokalny

Key words: *preneurship, agribusiness, self government*

Synopsis. Przedstawiono w ogólnym zarysie rolę kreowania przedsiębiorczości przez samorządy lokalne w agrobiznesie. Rola ta przejawia się w stworzeniu i wypromowaniu wielu form przedsiębiorczości możliwych do realizacji w polskim agrobiznesie.

Wstęp

Rozpatrując kwestię przedsiębiorczości w agrobiznesie nie sposób nie wymienić roli i miejsca samorządów lokalnych w jej kreowaniu. Rozwój przedsiębiorczości następuje przede wszystkim w mikroskali, a więc na szczeblu gminy, wsi i indywidualnego gospodarstwa rolnego. W układach i społecznościach lokalnych dokonano transformacji, która mogła zaistnieć na podstawie ustanowionego w 1999 r. ustroju samorządu terytorialnego. Samorząd terytorialny w okresie ostatnich jedenastu lat mógł samodzielnie wprowadzać do swych działań własne pomysły, inicjatywy i przedsiębiorczość. W tym okresie sukces gospodarczy gmin zależał od zaangażowania i aktywności władz lokalnych oraz uwarunkowań społeczno-gospodarczych występujących na danym terenie. Od tego czasu znaczącą rolę odgrywały samorządy lokalne w zakresie kreowania przedsiębiorczości w agrobiznesie. Agrobiznes jest tą formą działalności gospodarczej, która przy odejściu od planowania dyrektywnego i przejściu na mechanizmy rynkowe obejmuje te same człony co dawniej kompleks gospodarki żywnościowej, jednak określające jego instrumentarium jest jakościowo nowe. Pojawiły się nowe kryteria działania jednostek gospodarczych oraz struktur wyższego rzędu. Niezbędna stała się znajomość mechanizmu organizacji i zarządzania agrobiznesem, jak również analiza działań w tym zakresie. Zaistniała konieczność rozszerzenia wiedzy w zakresie funkcjonowania agrobiznesu w Polsce i skorelowania jej z właściwymi standardami międzynarodowymi, aby mogła ona wychodzić naprzeciw rozwiązaniu pojawiających się problemów agrobiznesmena w codziennej działalności gospodarczej i jego kontaktach z otoczeniem wewnętrznym i zewnętrznym. Przedsiębiorczość w zakresie agrobiznesu można bardzo szeroko rozpatrywać. Już z samej definicji wynika, że agrobiznes jest subsystemem gospodarki narodowej, a więc strukturą złożoną, która zespala te działalności i aktywność człowieka i bezpośrednio lub pośrednio uczestniczy w wytwarzaniu finalnych produktów żywnościowych, począwszy od pozyskania surowców pierwotnych, a na wyprodukowaniu gotowej żywności skończywszy [Woś 1996].

Agrobiznes pozwala poszczególnym podmiotom gospodarczym wybierać i realizować różne cele na szczeblu makro- i mikroekonomicznym, a jego zasięg jest bardzo rozległy. Poszczególne

jednostki gospodarcze realizują swoje zadania społeczno-ekonomiczne, ale również muszą dostosować się w swej działalności do ograniczeń i uwarunkowań społecznych, kulturalnych i politycznych. Cele i zadania agrobiznesu są wytyczone przez centralne władze państwowe, czyli parlament i rząd [Woś 1998]. Wyrażają się one w maksymalizacji produktu społecznego lub wartości dodanej agrobiznesu, zwiększeniu jego ekonomicznej sprawności i efektywności oraz wzroście dochodów i dobrobytu jednostek funkcjonujących w agrobiznesie. Władze gmin i samorządy lokalne zobowiązane są do lokalizacji celów mających nie mniej ważne znaczenie dla ich społeczności. Przykładem są wyznaczone zadania produkcyjno-ekonomiczne, w tym efektywnościowe i dochodowe cele żywieniowe zapewniające bezpieczeństwo żywnościowe, cele generacyjne mające zapewnić ciągłość gospodarstwa i chłopskiej rodziny, czyli następstwo pokoleń, cele ekologiczne, komunalne związane z funkcjonowaniem układów osadniczych i zaspakajających potrzeby ludzi mieszkających razem, cele socjalne i społeczne, cele kulturowe, oświatowe i polityczne. Wymienione powyżej cele są realizowane na poziomie gmin i mogą być stymulowane przez ich władze oraz samorządy terytorialne. Realizacja tych celów z pewnością przyczynia się do kreowania i rozwoju przedsiębiorczości na terenach zajmowanych przez gminy.

Formy przedsiębiorczości w agrobiznesie

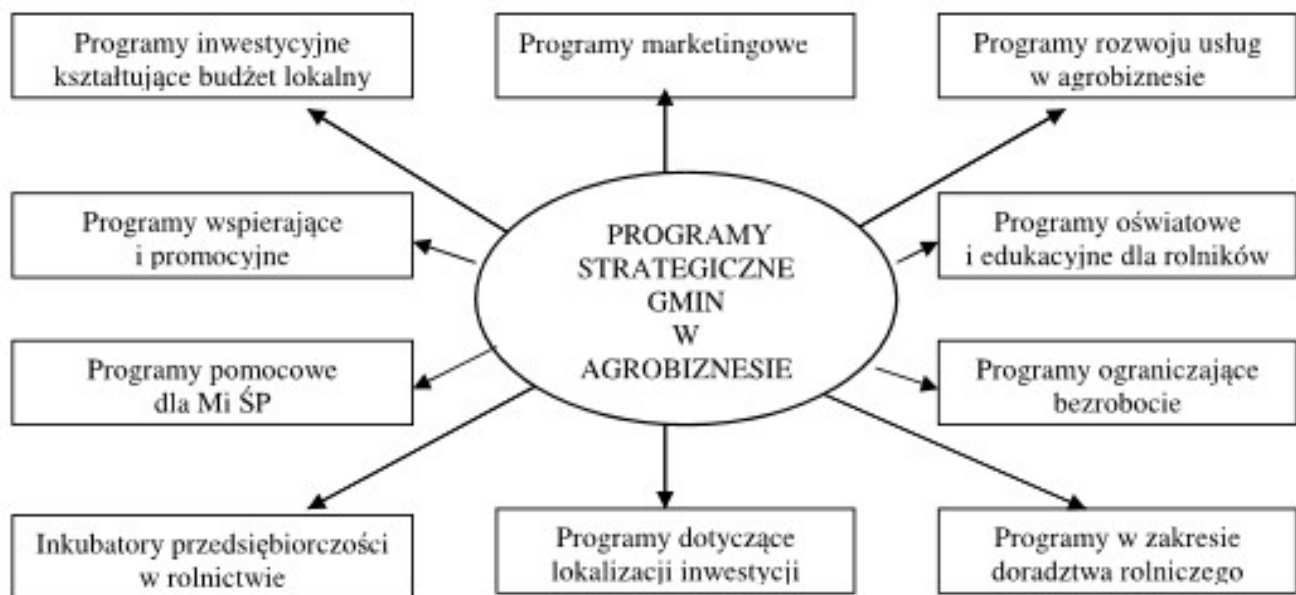
Nowe szanse, które pojawiły się w polskim agrobiznesie na przełomie XIX i XX wieku powinny być szybko rozpoznane i odpowiednio wykorzystane. To właśnie na terenach gmin zlokalizowane są przedsiębiorstwa rolne skupiające zakłady drobnej wytwórczości żywności, centrale skupu dla handlu artykułami spożywczymi, miejscowe hurtownie, przedsiębiorstwa handlu detalicznego artykułami spożywczymi, rzemieślnicze zakłady żywnościowe. Z powyższego wynika, że agrobiznes istnieje zarówno w przemyśle środków produkcji, samym rolnictwie, przemyśle spożywczym i handlu żywnością. Wymienione elementy składowe agrobiznesu mają swoje odzwierciedlenie w bieżącej działalności ekonomiczno-gospodarczej gmin, jak również bezpośrednio wpływają na ich kierunki rozwoju.

Rozwijanie przedsiębiorczości w agrobiznesie może przyjmować różnorodne formy. Do najważniejszych z nich można zaliczyć:

- aktywizację terenów po byłych PGR-ach przez takie zagospodarowanie, aby można było uprawiać tam tanią aktywną turystykę,
- zakładanie firm rodzinnych specjalizujących się w danej branży, np.: hodowlanej, transportowej, zaopatrzeniowej,
- zakładanie małych firm specjalizujących się w usługach dla: zakładów naprawczo-remontowych, firm ogrodniczych oraz placówek związanych z hodowlą zwierząt,
- tworzenie szkół hotelarskich i kursów międzynarodowej obsługi turystycznej mających w programie praktyki zagraniczne łącznie z kursami językowymi,
- prowadzenie punktów skupu i dystrybucji krajowej i zagranicznej owoców runa leśnego,
- utworzenie firm rzemieślniczych, wykorzystujących odpady przemysłowe, np. produkujących w kooperacji z tartakami małe meble z odpadów drzewnych,
- wykorzystywanie terenu gminy dla rozszerzenia oferty turystycznej przez wykorzystanie istniejących tam atrakcji (zamki, historyczne budowle itp.),
- zakładanie firm nastawionych na rozwijanie międzynarodowej wymiany handlowej turystycznej i edukacyjnej,
- wykorzystanie osób zamieszkujących teren gminy dla jego szerszego rozwoju, szczególnie absolwentów wyższych szkół rolniczych,
- zakładanie firm specjalizujących się w propagowaniu aktywnej turystyki i rozwijaniu sportu amatorskiego (np. budowa boisk, usługi trenerskie, hippika),
- rozwinięcie usług garmażeryjnych i hotelowych,
- rozwinięcie firm zajmujących się organizacją dystrybucji i zbytu produktów rolnych, warzyw i owoców,
- zakładanie firm specjalizujących się w rozwoju upraw ekologicznej żywności,
- zakładanie firm organizujących nietypowe formy wczasów dla mieszkańców dużych miast,

Rola kreowania przedsiębiorczości przez samorzządy lokalne w agrobiznesie.

Źródło: Opracowanie własne

INTERAKCJE POMIĘDZY INTERESAMI PODMIOTÓW I ICH SKŁADNIKÓW W AGROBIZNESIE

Źródło: Opracowanie własne

- zakładanie firm produkujących proste wyroby z drewnianych produktów odpadowych uzyskanych z cięć pielęgnacyjnych w lokalnych drzewostanach,
- rozwój ekoturystyki czyli kontaktu z czystą ekologicznie przyrodą,
- zakładanie firm przetwórstwa rolno-spożywczego specjalizujących się w produkcji ekologicznej żywności,
- organizowanie małych firm remontowo-budowlanych specjalizujących się w modernizacji obiektów rolnych i współpracujących z miejscowymi samorządami,
- powstawanie przedszkoli dla dzieci matek pracujących w rolnictwie,
- zakładanie małych firm związanych z organizowaniem, zagospodarowywaniem i zazielenianiem terenów,
- zakładanie firm specjalizujących się w rzadkich uprawach rolnych,
- zakładanie firm specjalizujących się w przetwórstwie owocowym,
- zakładanie firm specjalizujących się w lokalnym handlu żywnością,
- obsługa targowisk,
- dystrybucja i sprzedaż produktów rolnych przez zorganizowane grupy producentów.

Wymienione wyżej formy przedsiębiorczości mające swoje miejsce w polskim agrobiznesie lub mogące w nim dopiero zaistnieć, nakreślają drogę działania przyszłym przedsiębiorcom, którzy sami próbują swych sił na tym polu lub są do tego zmuszeni warunkami żywymi. W takich przypadkach utrata pracy powoduje rozwój przedsiębiorczości, która w przyszłości może zaowocować powstaniem nie tylko jednego, a nawet kilku miejsc pracy.

Klimat dla rozwoju przedsiębiorczości

Gminy zobligowane są do uwzględniania wielu czynników, które mają znaczący wpływ na rozwój lokalny. Przede wszystkim należy zbadać lokalne zasoby, aby następnie można było je wykorzystać. Dotyczy to lokalnych finansów wyrażających się w zasobach: właścicieli, ich rodzin i przyjaciół, zamożności osób na danym terenie, banków, dostawców i klientów, możliwości w zakresie leasingu, franchisingu czy pozyskania zagranicznego kapitału. Równie ważne są zasoby fizyczne, technologiczne, ludzkie oraz tradycje i kultura przedsiębiorczości. Na poziomie gmin ważnymi czynnikami wpływającymi na rozwój lokalny są tworzenie klimatu dla przedsiębiorczości oraz rozwijanie powiązań, współpracy i partnerstwa. Gminy w dzisiejszych warunkach muszą działalność przedsiębiorczą ukierunkować na ludzi, czyli przyszłych przedsiębiorców, firmy i prowokować do prowadzenia elastycznej polityki rozwoju. Możliwości propagowania i kreowania idei przedsiębiorczości w gminach w zakresie agrobiznesu są nieograniczone i każdy dzień przynosi nowe pomysły w tym zakresie. Właściwa współpraca pomiędzy gminami oraz przyszłymi przedsiębiorcami stwarza możliwości zaspokojenia różnorodnych potrzeb przez rozwój przedsiębiorczości oraz da możliwość wymyślenia nowych form działalności gospodarczej dzięki posiadanym kwalifikacjom i środkom. Niezbędnym jest tutaj właściwy podział ról, które muszą przyjąć na siebie władze lokalne i przyszli przedsiębiorcy. Do zadań władz lokalnych należy zapewnienie możliwości prowadzenia działalności gospodarczej dla zaspokojenia potrzeb jej mieszkańców oraz funkcjonowania samej gminy. Dotyczy to zapewnienia możliwości wykonywania na terenie gminy właściwych usług dla zaspokojenia potrzeb jej mieszkańców. Gmina powinna sama inicjować procesy gospodarcze, jak również kontrolować je, aby nie dopuścić do wynaturzeń na tym polu. W swoich działaniach władze gmin są również odpowiedzialne za rodzaj wykonywanej działalności gospodarczej na ich terenie, którą muszą tak stymulować, aby była zgodna z odpowiednimi przepisami legislacyjnymi. Przykładem może być działalność gospodarcza łącząca się z emisją dużej ilości zanieczyszczeń, która powinna być usytuowana we właściwej odległości od terenów rolniczych, aby zapewnić możliwość produkowania ekologicznej żywności. Cele ekonomiczne w tym przypadku powinny być ściśle skorelowane z celami i metodami działania gmin. W okresie akcesyjnym do Unii Europejskiej ekologiczny rozwój lokalny, jego dynamika i elastyczność może okazać się mocną kartą przetargową.

W agrobiznesie możemy usystematyzować interesy podmiotów w nim występujących. Firmy prowadzące działalność gospodarczą w zakresie agrobiznesu są zainteresowane wielkością kosztów, opłat i podatków oraz kosztami związanymi z lokalizacją działki w gminie czy w danym regionie.

Atrakcyjne położenie działki w pobliżu dużych aglomeracji przemysłowych lub w regionach turystycznych może wzrosnąć przy aktywnej i ukierunkowanej polityce władz gminnych prowadzonej we właściwym kierunku. Znaczący wpływ ma infrastruktura oraz właściwa obsługa planistyczna i administracyjna. Władza lokalna ma za zadanie zaspokajanie potrzeb podstawowych, takich jak ściąganie podatków, ich właściwe wykorzystanie i rozdysponowanie oraz tworzenie miejsc pracy. Niezwykle ważna jest współpraca przy realizacji wytyczonych zadań, harmonizacja stosunków pomiędzy występującymi na terenie gminy podmiotami gospodarczymi oraz współpraca pomiędzy nimi w zakresie wypracowania wspólnej strategii przedsiębiorczości dla gminy. Interesy władzy obejmują realizację wcześniej zaplanowanych zadań z uwzględnieniem planów inwestycyjnych, własnych strategii i obranych celów oraz kontraktów i zamówień. Szczególną rolę mają do spełnienia uwarunkowania koniunktury lokalnej, które muszą być uwzględnione przez władze lokalne oraz aktualnych i przyszłych przedsiębiorców, gdyż ich działalność powinna być zgodna z regionalnymi programami i strategiami, jak również strategiami branżowymi dotyczącymi przedsiębiorstw. Działalność gospodarcza jednostek musi być zgodna z przepisami i normami obowiązującymi na danym terenie, jak również uwzględniać indywidualne plany zagospodarowania przestrzennego. Działalność ta powinna być również dopasowana do aktualnych potrzeb i trendów występujących w polskiej i światowej gospodarce.

Programy rozwoju przedsiębiorczości w agrobiznesie

Jednym z najważniejszych zadań realizowanych przez gminy jest stworzenie właściwych programów realizujących z góry założone strategie działalności gospodarczej. Gminy, w których mamy do czynienia z szerokim rozwojem agrobiznesu muszą określić swoje programy rozwojowe zgodnie z aktualnie obowiązującą w kraju polityką rolną. Koniecznym jest stworzenie takich programów, które byłyby przydatne dla realizacji określonych wcześniej strategii rozwoju. Do najważniejszych z nich możemy zaliczyć takie jak:

- programy inwestycyjne z zakresu agrobiznesu i związane z tym kształtowanie budżetu lokalnego, które określają prawa i obowiązki przedsiębiorców, wysokość obciążeń, opłat lokalnych, możliwości kredytowania rolnictwa,
- programy promocyjne popierające działalność przedsiębiorstw w zakresie częściowego likwidowania bezrobocia występującego na terenie gminy, unowocześnianie rolnictwa i dopasowywanie go pod względem technicznym i legislacyjnym do norm obowiązujących w Unii Europejskiej,
- programy pomocowe dla małych i średnich przedsiębiorstw, w tym indywidualnych gospodarstw rolnych, które powstają i restrukturyzują się bardzo szybko przy pomocy niewielkich nakładów kapitałowych,
- programy marketingowe mające za zadanie wsparcie eksportu i wypromowanie lokalnych produktów – muszą być realizowane przy pomocy dużych nakładów finansowych, aby skutecznie oprzeć się działaniu konkurencji,
- tworzenie inkubatorów przedsiębiorczości w agrobiznesie, przez pomoc młodym rolnikom na początku ich działalności, pomoc bezpłatną w zakresie doradztwa rolniczego,
- przygotowanie terenów pod przyszłe inwestycje dla młodych agrobiznesmenów pod względem wyposażenia instalacyjnego, drogowego, telefonicznego, odwadniającego itp.,
- przygotowanie gruntu dla rozwoju przyszłych usług w agrobiznesie, które można stosować również na terenach wiejskich – dotyczy to usług mieszkaniowych, budowlanych, turystycznych i tych wszystkich, w których można wykorzystać umiejętności lokalnej ludności dla podniesienia atrakcyjności zamieszkiwanego terenu,
- prowadzenie działalności oświatowej i edukacyjnej mającej za zadanie dostosowywanie programów nauczania w szkołach do przyszłych potrzeb gminnych w zakresie kształtowania i modernizacji przyszłego rynku pracy,
- programy dostosowawcze do wymagań aktualnie realizowanych przez urzędy pracy na danym terenie, dających szansę na skorelowanie wykształcenia i wykwalifikowania odpowiedniej liczby pracowników z zapotrzebowaniem występującym na danym terenie.

Podsumowanie

Rozpatrując kwestię przedsiębiorczości w rolnictwie należy zauważyć, że władza samorządowa ma główne zadanie do spełnienia w zakresie planowania zrównoważonego rozwoju gminy. Władza ta z jednej strony swobodnie decyduje o wyborze kierunków rozwoju gminy, planuje jej strategiczny rozwój, a z drugiej ma możliwość realizacji wcześniej zaplanowanych działań. Stopień realizacji tych działań zależy od czynników wewnętrznych i zewnętrznych, wynikających z samego stanu gospodarczo-finansowego gminy, jak również jej otoczenia. Przedsiębiorczość w gminach jest ograniczona także inicjatywą mieszkańców, ich kreatywnością, kwalifikacjami, zdolnością do formułowania i rozwiązywania problemów, umiejętnościami w zakresie stosowania metod i technik planowania, organizowania i zarządzania oraz elastycznością na zmieniające się warunki otoczenia. Społeczność lokalna na każdym stopniu rozwoju ma określone potrzeby i preferencje, które muszą być odpowiednio kategoryzowane i uwzględnione w strategicznym planowaniu rozwoju gminy. Działania samorządowe powinny koordynować interesy wszystkich grup społecznych zamieszkujących teren gminy, aby każda z nich mogła egzystować na równych prawach, gdyż mieszkańcy gminy z mocy prawa tworzą wspólnotę samorządową. Należy zauważyć, że to grupy społeczne tworzą samorząd lokalny. Do grup takich należą osoby, które zamieszkują ten sam teren i wykonują podobny rodzaj działalności, co w zasadniczy sposób łączy i jednoczy ich członków. W rolnictwie polskim mamy do czynienia z wieloma podmiotami samorządowymi, reprezentującymi rolników jako grupę społeczno-zawodową. Jako najważniejsze można tutaj wymienić społeczno-zawodowe organizacje rolników, spółdzielcze stowarzyszenia o charakterze rolniczym, samorząd rolniczy w postaci izb rolniczych oraz rolnicze związki zawodowe.

Literatura

- Woś A. (1996) Agrobiznes. Makroekonomika, Wydawnictwo Key Text, Warszawa.
 Woś A. (1998) Agrobiznes. alternatywne cele gospodarowania w agrobiznesie. [W:] Encyklopedia Agrobiznesu. Fundacja Innowacja, Warszawa, 18-19.
 Kozłowska B. (1998): Kółka rolnicze i koła gospodyń wiejskich jako reprezentanci potrzeb interesów zawodowych i społecznych rolników i ich rodzin. [W:] Miejsce i rola kółek rolniczych w rozwoju wsi i rolnictwa. KZRK i OR, Warszawa.

Summary

Article moves matter of creating enterprises by local autonomies in range of agriculture. Time-limit and notion of enterprise became in our country popularized after year 1989, and so from time of being obligatory laws about leadership economic activities. Practical development of enterprise follows in micro scale. That is to say on rung of commune, of village and individual farms farming. phase initial article moves matter of occurrence of enterprise in agrobiznesie and part of authorities and of territorial autonomies in this range. Autonomy territorial introduces individually To one's own activities own ideas, initiatives and enterprise, and economic success of communes depends from engagements and activities of authorities local and of conditionings economic stepping out on given ground. Then in article became introduced. New forms of enterprise in agriculture as chance, which appeared in him and should be quickly recognized and used.

Adres do korespondencji

Akademia Ekonomiczna
 ul. Rozmarynowa 7
 31-464 Kraków
 tel. 0-prefiks-12-411-68-72
 e-mail: kfirlej@poczta.onet.pl